

Prof. dr. Fatima Mahmutćehajić
Prof. dr. Vedad Silajdžić
Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo
Ekonomski fakultet / Faculty of Economics
fatima.mahmutcehajic@efsa.unsa.ba
vedad.silajdzic@efsa.unsa.ba

UDK 346

Pregledni naučni rad

DIGITALIZACIJA KOMPANIJSKOG PRAVA EU U FUNKCIJI BOLJE REGULATIVE

DIGITALIZATION OF EU CORPORATE LAW FOR THE PURPOSE OF BETTER REGULATION

Sažetak

Ciljevi vlada obično su formulisani u obliku javnih politika, a zakonodavstvo je instrument kojim se političke vizije i ciljevi ostvaruju. Stvaranje novog zakonodavstva neizbježno proizvodi trošak i koristi za one na koje se zakonodavstvo odnosi kao i za društvo u cjelini. U nastojanju da novo zakonodavstvo donosi više koristi od troškova, vlade koriste različite alate koji omogućavaju poboljšanje kvaliteta propisa i drugih akata. Vlade koje primjenjuju različite alate za poboljšanje kvaliteta zakonodavstva provode načela „pametnog“ zakonodavstva (better regulation, smart regulation). U takvom stanju stvari kako mi možemo konstruktivno upotrebom digitalnih alata i postupaka prilikom osnivanja privrednih društava putem interneta osigurati jednostavnije, brže i vremenski i troškovno efikasnije započinjanje privredne djelatnosti? Da li je bolja regulativa rezultat dobrih zakonodavnih instrumenata i procedura koje omogućuju visok kvalitet zakonodavstva i vladavinu prava? Kako će upotreba digitalnih alata i postupaka u pravu društava omogućiti ekonomske i društvene koristi za društvo u cjelini? Cilj ovog rada je pokazati da donošenjem Direktive o upotrebi digitalnih alata i procedura u pravu društava (2019/1151) Evropska unija poduzima dalje korake ka digitalizaciji i modernizaciji prava društava u cjelini, a time i ostvarivanju onoga što je u središtu rada Evropske komisije, a to je bolja regulativa.

Ključne riječi: *bolja regulativa, pravo društava, digitalizacija poslovanja*

Summary

Goals of governments are usually formulated in the form of public policies, and legislation is an instrument by which political visions and goals are achieved. The creation of new legislation inevitably produces costs and benefits for those to whom

the legislation applies as well as for society as a whole. In an effort to make new legislation more cost-effective, governments use a variety of tools to improve the quality of regulations and other acts. Governments that apply various tools to improve the quality of legislation implement the principles of "smart" legislation (better regulation, smart regulation). In such a state of affairs, how can we constructively, using digital tools and procedures when establishing companies via the Internet, ensure simpler, faster and more time and cost-effective starting of economic activity? Is better regulation the result of good legislative instruments and procedures that enable high quality legislation and the rule of law? How will the use of digital tools and procedures in company law bring economic and social benefits to society as a whole? The aim of this paper is to show that by adopting the Directive on the use of digital tools and procedures in company law (2019/1151), the European Union is taking further steps to digitize and modernize company law as a whole, and thus achieve what is at the heart of the European Commission. it is better regulation.

Key words: *better regulation, company law, digitalization of business*

Izrazi zahvale

Neki dijelovi ovog rada su prezentovani na 9th International Conference of the School of Economics and Business (ICES2018), Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 12. oktobar 2018. Zahvalni smo profesorima Merimi Balavac, Sabini Silajdžić i Adnanu Efendiću na pronicljivim komentarima tokom konferencije, kao i anonimnim recenzentima našeg naučnog rada za konferenciju.

Word of gratitude

Certain parts of this paper were presented at the 9th International Conference of the School of Economics and Business (ICES2018), in Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, 12 October 2018. We are grateful to Professors Merima Balavac, Sabina Silajdžić and Adnan Efendić for their insightful comments during the conference, as well as to the anonymous reviewers of our scientific work for the conference.

1. Uvod

U Izvještaju o vladavini prava za 2020. godinu pod naslovom „Stanje vladavine prava u Europskoj uniji“ (COM(2020) 580 final), vodeći se univerzalnim vrijednostima i načelima utvrđenima u Povelji UN-a i međunarodnom pravu, Evropska unija nepokolebljivo brani ljudska prava, demokraciju i vladavinu prava u cijelom svijetu, što pokazuje novi Akcijski plan EU-a za ljudska prava i demokraciju za razdoblje 2020–2024. (JOIN(2020) 5 final) i što je u skladu s Ciljevima održivog razvoja (UN SDG: 2015). Poboljšanje uključivosti i kvaliteta zakonodavnog postupka važno je za strukturne reforme. Za postupak donošenja zakona korisni su alati koji su sve uključiviji i bolje utemeljeni na dokazima. Konkretno,

mnoge države članice utvrđuju sistematične politike za uključivanje sudionika i osiguravaju da su strukturne reforme rezultat opsežne rasprave u okviru društva, iako se te politike u praksi ne primjenjuju uvijek u potpunosti (COM/2020/580 final).

Tri glavna stuba vladavine prava su pravda, bolji pristup pravdi i podrška ekonomskom rastu. U savremenom društvu i ekonomiji postoji stalna potreba za novim zakonodavstvom. Stvaranje novog zakonodavstva zahtijeva drugačiji pogled na postupak izrade i pisanje propisa. Savremeno („pametno“) zakonodavstvo se zasniva na načelu da novo zakonodavstvo ne smije stvarati dodatne prepreke razvoju društva i ekonomiji. Novo zakonodavstvo treba biti odraz kvalitetne, odgovorne i transparentne javne politike koja podupire razvoj društva, rast ekonomije i stvaranje novih vrijednosti bez nepotrebnih prepreka za poslovanje (vidjeti više u: Radaelli 2005, Radaelli 2010, Radaelli, Dunlopa & Fritsch 2013).

U istraživačkom radu (Rigobon, Rodrik 2005: 5) autori su diskutovali međuodnose između vladavine prava, demokracije, otvorenosti i prihoda. Na osnovu prethodne literature te vrativši se na pitanja i izjave koje su oni postavili u svom radu, njihova glavna važna otkrića koja podupiru naše istraživanje i postavljena pitanja su da su „i demokracija i vladavina prava dobri za ekonomske rezultate, ali vladavina prava ima mnogo snažniji učinak na prihode (i statistički i kvantitativno). Vladavina prava i demokracija općenito jedno drugo jačaju i oni se zapravo hrane jedno drugim.“ Rezultati njihovog istraživanja pojačavaju zaključke o „snažnom kauzalnom učinku ekonomskih institucija (vladavine prava) na prihode“ (Rigobon, Rodrik 2005: 22). Pravna sigurnost, a time i predvidljivost, uvjetovana je kvalitetom pravnih propisa. Snaženje vladavine prava nije samo institucionalno pitanje; ono zahtijeva društvene reforme.

2. Načela bolje regulative

Bolja regulativa je popularan naziv za agendu regulatornih reformi (Radaelli, Meuwese 2009: 639), ali šta stoji iza ovog naziva? U svom članku o regulatornim politikama u Evropi, Lodge zapaža porast akademskog interesa za ovu temu (Lodge 2008: 289). Lodge također zaključuje (Lodge 2009: 145) da je savremena debata manjkava usljed konkurentnih pretpostavki koje se kriju iza zajedničkog jezika. Pristup koji više obećava je da se visokokvalitetna regulativa uklopi u regulatorne razgovore nego da se nameću zahtjevi putem hijerarhijskih sredstava.

Bolja regulativa podrazumijeva raditi drugačije stvari i raditi ih bolje. To ne podrazumijeva deregulaciju, nego bolju regulaciju, te postizanje ciljeva politike na najefikasniji način, putem EU pravila kada je to potrebno, ali također i na državnom nivou i/ili putem neregulatornih sredstava kad god je to dostatno. Komisija želi ažurirati svoje prakse u zakonodavstvu kako bi se osiguralo da će one odgovoriti modernim zahtjevima i očekivanjima građana po pitanju maksimalne transparentnosti i rasprostranjenih konsultacija. Interesne strane također očekuju da naši zakoni budu učinkoviti po pitanju društvenih, okolišnih i ekonomskih ciljeva koje smo postavili, da budu dobro razmotreni po pitanju opterećenja koja oni stvaraju za poslovanje, građane ili javnu administraciju kada se implementiraju, te da imaju jasne mjere svog uspjeha koje se po potrebi prerađuju (Agenda za bolju regulativu: pitanja i odgovori, 2015).

Procjena učinka danas je fascinantna tačka za posmatranje kako politika zasnovana na dokazima i „političko“ donošenje odluka međusobno djeluju (Dunlop, Radaelli 2016: 34). Vlade moraju osigurati da interesne skupine aktivno sudjeluju u procesima reformi i kreiranja politika (OECD 2008, OECD 2012). Istraživanja o kvalitetu regulative pokazala su da se on ne može jednostavno postići smanjenjem ukupnog broja pravila. On zahtijeva adekvatno institucionalno uređenje regulatornih nadzornih institucija (Dunlop, Maggetti, Radaelli, Russel 2012: 24). Sve mora biti uvedeno sistematskim i dugoročno uspostavljenim ali urgentno primijenjenim procesom digitalizacije kompletnog državnog sistema. Iyigun i Rodrik analiziraju međusobno djelovanje reforme politike i poduzetništva u svom istraživanju zasnovanom na dokazima, provedenom u nekoliko zemalja (Iyigun i Rodrik 2004), u kojem njihov model nudi uvid u to zašto su reforme institucija djelovale u pregršti zemalja ali doživjele neuspjeh u mnogim drugim zemljama.

U zaključku oni iznose da „s normativne strane, korisno je identifikovati okolnosti pod kojima je vjerovatno da će razne vrste reforme politike – krparenje politike naspram dubljih institucionalnih reformi – potaknuti strukturalne promjene i ekonomski rast“ (Iyigun i Rodrik 2004: 4).

Bolja regulativa oslanja se na dokaze i transparentne procese, koji uključuju građane i interesne strane (Bolja regulativa za bolje rezultate – EU Agenda COM 2015). Kako je objašnjeno u *Komunikaciji* Komisije Evropskom parlamentu i Vijeću, ovim programom zakonodavstvo EU moći će se usredotočiti na područja na kojima ima najveću dodanu vrijednost. Ispunjenje ciljeva zajedničke politike postaće efikasno i djelotvorno, jasno, jednostavno i lako razumljivo, a regulatorno opterećenje učesnika smanjiće na najmanju moguću mjeru, te će se ojačati konkurentnost i održivost

privrede EU. Komisija je identifikovala oblasti za poboljšanja postojećeg tijela EU legislative (Dopunjavanje agende za bolju regulativu: Bolja rješenja za bolje rezultate, SWD 2017 675). Kada se predlažu nove politike i zakoni, Komisija se fokusira na stvari koje zaista trebaju da budu obavljene od EU, te osigurava da se one dobro obave.

Kad je Ursula von der Leyen postala predsjednicom Evropske komisije 2019. godine, obavezala se da će u središte rada svoje komisije staviti bolju regulativu (BR) (COM/2020/37 final). Putem svog programa rada Bolje regulative EK se obavezala da će kreirati, isporučivati i podržavati provedbu intervencija najboljeg mogućeg kvaliteta. To pokriva cijeli ciklus politike od njenog planiranja, usvajanja, kao i kreiranje, potom realizaciju, primjenu (uključujući provođenje), evaluaciju i reviziju. Sve intervencije – bilo zakonodavne kao i nezakonodavne, programi potrošnje ili druge mjere – imaju za svrhu da postignu izvjesne ciljeve. U okviru Instrumenata bolje regulative (Better regulation Toolbox 2017: 6–7) kaže se da principi bolje regulative trebaju biti dobro isplanirani i pravovremeni, najboljeg kvaliteta, zasnovani na najboljim dostupnim dokazima uključujući naučne savjete, ili na transparentnim objašnjenjima; participativni za sve interesne grupe; pridržavati se supsidijarnosti i proporcionalnosti; da budu sveobuhvatni, koherentni, proporcionalni tipu intervencije; jasno vidljivi javnosti, objektivni i uravnoteženi, te podržani adekvatnim ljudskim i finansijskim resursima. Primjena navedenih principa trebala bi biti osnova za donošenje promišljenih odluka, materijalizovanih kroz politike i zakone.

3. Digitalizacija i modernizacija prava društava u EU

Rezolucija Evropskog parlamenta od 16. maja 2017. o Akcijskom planu EU za e-upravu 2016–2020. poziva Komisiju da predloži buduće pravce promoviranja digitalnih rješenja u području kompanijskog prava, budući da bi se, boljim pristupom informacijama i intenzivnijom upotrebom digitalnih alata za obavljanje pravnih formalnosti privrednih društava tokom cijelog životnog ciklusa društava, trebala povećati pravna sigurnost i smanjiti troškovi društava (2016/2273(INI)). U dokumentu Evropskog parlamenta Upotreba digitalnih alata i postupaka u kompanijskom pravu (2018/0113(COD) iz 2018. godine, a koji je prethodio donošenju Direktive 2019/1151, navedena je procjena utjecaja koja je rađena za tri glavna pitanja u vezi sa korištenjem digitalnih alata u kompanijskom pravu: (1) online registracija i podnošenje dokumenata u registar (preferirana opcija bi osigurala pravila o internetskim registracijama privrednog društva i podružnice, i internetsko podnošenje dokumenata društva u svim državama

članicama); (2) višestruko podnošenje istih podataka od privrednih društava (preferirana opcija traži pojednostavljenje uvođenjem pravila koja zahtijevaju od država članica da osiguraju da, kada registar primi određene podatke od privrednog društva (npr. promjena naziva društva, promjena sjedišta ili najnoviji godišnji račun), zatim ga šalje u registar u drugoj državi članici u kojoj privredno društvo ima podružnicu); (3) mrežni pristup informacijama o privrednim društvima koje se čuvaju u poslovnim registrima (preferirana opcija predlaže proširenje skupa podataka o privrednim društvima koje će svi poslovni registri pružati besplatno, dok bi države članice i dalje mogle naplaćivati naknade za ostale podatke).

Novom Direktivom EU 2019/1151, za koju Nicola de Lucca (De Lucca 2021) kaže da bi se mogla referirati i kao *CorpTechDirective*, u odjeljku Osnivanje privrednih društava putem interneta, podnošenje dokumenata i informacija putem interneta, te objavljivanje podataka, regulirano je osnivanje privrednih društava putem interneta. U skladu sa članom 13.g Direktive (Directive (EU) 2019/1151), države osiguravaju da se osnivanje privrednih društava putem interneta može u potpunosti provesti putem interneta bez potrebe za ličnim pojavljivanjem podnositelja zahtjeva pred bilo kojim nadležnim tijelom ili osobom ili tijelom ovlaštenim u okviru nacionalnog prava za rješavanje bilo kojeg aspekta osnivanja privrednih društava putem interneta, uključujući sastavljanje akta o osnivanju privrednog društva, a u skladu sa odredbama iz člana 13.b stava 4. Ako je to opravdano razlozima javnog interesa radi sprečavanja zloupotrebe ili izmjene identiteta, države članice mogu za potrebe provjere identiteta podnositelja zahtjeva poduzeti mjere koje bi mogle zahtijevati fizičku prisutnost tog podnositelja zahtjeva pred bilo kojim nadležnim tijelom ili osobom ili tijelom ovlaštenim u okviru nacionalnog prava za rješavanje bilo kojeg aspekta internetskih postupaka, uključujući i sastavljanje akta o osnivanju privrednog društva. Države članice osiguravaju da se fizička prisutnost podnositelja zahtjeva može zahtijevati samo u pojedinačnim slučajevima, ako postoje razlozi za sumnju u krivotvorenje identiteta te da se svi drugi koraci moraju provesti putem interneta.

Države članice utvrđuju detaljna pravila za osnivanje privrednih društava putem interneta, uključujući pravila o upotrebi obrazaca (član 13.h) (Directive (EU) 2019/1151) te o dokumentima i informacijama potrebnima za osnivanje privrednog društva (član 13.g stav 2). U okviru tih pravila države članice osiguravaju da se takvo osnivanje privrednog društva putem interneta može provesti podnošenjem dokumenata ili informacija u elektronskom obliku, uključujući elektronske kopije dokumenata i informacija. Države su obavezne osigurati da su elektronske kopije i izvaci iz

dokumenata i informacija dobijenih iz registra autenticirani uslugama povjerenja iz Uredbe (EU) br. 910/2014 s ciljem jamčenja da su elektronske kopije i izvaci dobijeni iz registra i da je njihov sadržaj istinita kopija dokumenta koji se nalazi u registru ili da je dosljedan informacijama iz dokumenta (član 16.a Direktive 2019/1151).

Navedenim pravilima predviđa se najmanje sljedeće: (a) postupci kojima se osigurava da podnositelji zahtjeva imaju potrebnu pravnu sposobnost i ovlast za zastupanje privrednog društva; (b) način provjere identiteta podnositeljâ zahtjeva u skladu s članom 13.b; (c) zahtjevi u skladu s kojima se podnositelji zahtjeva moraju koristiti uslugama povjerenja iz Uredbe (EU) br. 910/2014; (d) postupci za provjeru zakonitosti djelatnosti privrednog društva u mjeri u kojoj su takve provjere predviđene nacionalnim pravom; (e) postupci za provjeru zakonitosti firme u mjeri u kojoj su takve provjere predviđene nacionalnim pravom; (f) postupci za provjeru imenovanja direktora.

Kako bi se osiguralo postojanje visoke razine povjerenja u prekograničnim situacijama, trebalo bi priznavati samo sredstva elektronske identifikacije koja su u skladu s članom 6. Uredbe (EU) br. 910/2014 (Latte 2019). Direktivom 2019/1151 države članice trebale bi samo biti obavezne omogućiti osnivanje privrednog društava putem interneta, upis podružnica u registar te podnošenje dokumenata i informacija putem interneta podnositeljima zahtjeva koji su građani Unije, priznavanjem njihovih sredstava elektronske identifikacije. Države članice trebale bi odlučiti o načinu na koji se sredstva identifikacije koja priznaju čine javno dostupnima, uključujući ona koja nisu obuhvaćena Uredbom (EU) br. 910/2014. U mnogim članovima Direktive 2019/1151 možemo vidjeti pojam „elektronski“, što je zapravo suštinski dio nove regulative povezane sa digitalizacijom (više u: Bartolacelli 2018: 17) i pravca kako sadašnjeg tako i budućeg djelovanja Evropske unije u području prava društava.

Kako bi se privrednim društvima olakšali internetski postupci, registri država članica trebali bi osigurati da su pravila o naknadama primjenjiva na internetske postupke koji su predviđeni Direktivom *CorpTech* transparentna i da se primjenjuju na nediskriminirajući način. Međutim, zahtjev za transparentnošću pravila o naknadama ne bi trebao dovesti u pitanje ugovornu slobodu, ako je primjenjivo, između podnositeljâ zahtjeva i osoba koje im pomažu u bilo kojem dijelu internetskih postupka, uključujući slobodu pregovaranja o odgovarajućoj cijeni za takve usluge.

Digitalizaciju i modernizaciju kompanijskog prava, iz aspekta teoretskih i praktičnih mogućnosti, nije moguće predstaviti niti analizirati bez referiranja na Single Digital Gateway (SDGP). Evropski parlament i Vijeće su 2. oktobra 2018. godine usvojili Uredbu (EU) 2018/1724 kojom se uspostavlja jedinstveni digitalni prolaz. Unutrašnje tržište jedno je od najkonkretnijih postignuća Unije. Omogućavanjem slobodnog kretanja ljudi, robe, usluga i kapitala nastaju nove prilike za građane i kompanije. Ova je uredba ključni element Strategije jedinstvenog tržišta, uspostavljene *Komunikacijom* Komisije od 28. oktobra 2015. pod naslovom „Poboljšanje jedinstvenog tržišta: više prilika za ljude i kompanije”. Tom se strategijom nastoji ostvariti puni potencijal unutrašnjeg tržišta tako što će se građanima i kompanijama olakšati kretanje unutar Unije i trgovanje, poslovni nastan i širenje poslovanja preko granica.

Zapravo, Jedinstveni digitalni prolaz (SDGP) je uspostavljen s ciljem olakšice, odnosno to je mrežni pristup informacijama, administrativnim postupcima i uslugama pomoći koji su potrebni građanima i kompanijama da bi se aktivirali u drugoj zemlji Evropske unije. Najkasnije do kraja 2023. godine građani i kompanije moći će izvoditi brojne postupke u svim zemljama članicama Evropske unije bez ikakvih fizičkih papira. Na nivou Evropske unije aktivna je stranica Your Europe, u funkciji olakšavanja prekogranične aktivnosti i za kompanije i za građane. Predviđeni sistem osigurava svim subjektima poslovanja razmjenu svih potrebnih informacija, uz visok stepen sigurnosti i niske troškove. SDGP je u kontekstu digitalizacije i modernizacije kompanijskog prava važan iz dva aspekta, jer sadržava načela koja su kompatibilna, a možemo slobodno reći i da su bila vodilja za ona sadržana u Direktivi 2019/1151, te sadrže niz pravila koja, čak i ako nisu izravno primjenjiva na kompanije, u velikoj mjeri ipak se odnose i dio su cjelokupnog poslovnog okruženja. Očekuje se da će jedinstveni digitalni prolaz uštedjeti kompanijama više od 11 milijardi eura godišnje i potaknuti prekogranične aktivnosti.

U skladu sa rješenjima Direktive 2019/1151, osnivanje privrednog društva trebalo bi se moći u potpunosti obaviti putem interneta. Međutim, državama članicama trebalo bi dopustiti ograničavanje osnivanja putem interneta samo na određene vrste društava kapitala, kako je navedeno u Direktivi, zbog složenosti osnivanja drugih vrsta društava u nacionalnom pravu. U svakom slučaju, države članice trebale bi utvrditi detaljna pravila o osnivanju privrednih društava putem interneta. Osnivanje privrednog društva putem interneta trebalo bi biti moguće podnošenjem dokumenata ili informacija u elektronskom obliku, ne dovodeći u pitanje materijalnopravne i procesnopravne zahtjeve država članica, uključujući one koji se odnose na

pravne postupke za sastavljanje akata o osnivanju, te na autentičnost, tačnost, pouzdanost, vjerodostojnost i odgovarajući pravni oblik podnesenih dokumenata ili informacija. Međutim, ti materijalnopравни i procesnopravni zahtjevi ne bi smjeli onemogućiti internetske postupke, osobito one za osnivanje privrednog društva putem interneta i upis podružnica u registar putem interneta. Kada dobijanje elektronskih kopija, dokumenata koji zadovoljavaju zahtjeve država članica tehnički nije moguće, iznimno bi se mogli zahtijevati dokumenti u papirnatom obliku.

Kada su ispunjene sve formalnosti koje se zahtijevaju za osnivanje privrednog društva na internetu, uključujući zahtjev da je privredno društvo na pravilan način dostavilo sve dokumente i informacije, osnivanje putem interneta pred nadležnim tijelima ili osobama ili tijelima ovlaštenima u okviru nacionalnog prava za rješavanje bilo kojeg aspekta internetskih postupaka trebalo bi biti brzo (Alexandropoulou 2019). Kako bi se osiguralo efikasno osnivanje privrednog društva putem interneta ili upis podružnice u registar putem interneta, države članice ne bi trebale takvo osnivanje ili upis u registar uvjetovati dobijanjem bilo kakve dozvole ili odobrenja prije dovršetka tog osnivanja ili upisa u registar, osim ako je to predviđeno nacionalnim pravom radi osiguranja pravilnog nadzora određenih djelatnosti. Nakon osnivanja ili upisa u registar nacionalnim pravom trebali bi se uređivati slučajevi u kojima privredna društva ili podružnice ne smiju obavljati određene djelatnosti bez dobijanja dozvole ili odobrenja.

S ciljem poštovanja postojećih pravnih tradicija država članica u području prava društava važno je dopustiti fleksibilnost u pogledu načina na koji države članice osiguravaju provedbu sistema osnivanja privrednih društava, upisa podružnica u registar te podnošenja dokumenata i informacija u potpunosti putem interneta, uključujući ulogu javnih bilježnika/notara ili advokata u bilo kojem dijelu takvih internetskih postupaka. Sa stanovišta međunarodnog privatnog prava, kada se rješavaju pitanja pripadnosti pravnog lica, moguća su dva koncepta – anglosaksonski i evropsko-kontinentalni koncept. Za zemlje koje prihvataju teoriju inkorporacije – osnivanja – društvo pripada pravu zemlje gdje je osnovano, bez obzira na to da li u toj zemlji obavlja djelatnost ili ima sjedište. Za razliku od anglosaksonskog koncepta, u evropsko-kontinentalnom pravu zemlje prihvataju teoriju stvarnog sjedišta, odnosno društvo pripada pravu zemlje gdje je to sjedište ili mjesto gdje se donose najvažnije odluke – sjedište glavne uprave ili mjesto gdje obavlja osnovnu djelatnost.

U Studiji Evropske komisije (EC Study on the Law Applicable to Companies 2016: 14) navodi se da jednom utvrđeno mjerodavno pravo primjenjuje se na sve segmente kompanijskog prava. Ova osnovna dihotomija preoblikovana

je sudskom praksom Evropskog suda pravde (Court of Justice) u vezi sa tumačenjem prava osnivanja privrednih društava osnovanih u nekoj od članica Evropske unije. Evropski sud pravde također je pozvan tumačiti načela kompanijskog prava Evropske unije. U slučaju C-106/16 Polbud, Sud je presudio da članove 49 i 54 UFEU treba tumačiti na način da je „sloboda poslovnog nastana primjenjiva na prijenos registrovanog sjedišta društva osnovanog u skladu sa zakonom jedne države članice na teritoriju druge države članice, u svrhu promjene oblika društva, u skladu s uvjetima propisanim zakonodavstvom te druge države članice, u privredno društvo osnovano prema zakonu te države članice, a da pritom ne dođe do promjene stvarnog sjedišta tog društva“ (više u: SL C 211, 13. 6. 2016).

I pored sudske prakse Suda, i dalje postoje različite prakse, naprimjer u odnosu između pravila *lex societatis* i drugih područja prava. Bitno je naglasiti da se države članice EU u kontekstu pozitivnog zakonodavstva slažu oko najvažnijih pitanja kompanijskog prava, za koje se smatra da su obuhvaćena *lex societatis*. *Lex societatis* obuhvaća pitanja osnivanja privrednog društva, naziv, pravnu i poslovnu sposobnost, strukturu kapitala, prava i obaveze članova društva, te pitanja korporativnog upravljanja u cjelini.

Odredbe o internetskim postupcima trebale bi uključivati kontrolu identiteta i pravne sposobnosti osoba koje žele osnovati privredno društvo ili upisati podružnicu u registar ili podnijeti dokumente ili informacije – s ciljem suzbijanja prijevara i otimanja privrednog društva te pružanja zaštitnih mehanizama za pouzdanost i vjerodostojnost dokumenata i informacija koje sadržavaju nacionalni registri. Te kontrole mogle bi biti dio provjere zakonitosti koju zahtijevaju neke države članice. Sredstva i načine za provedbu takvih kontrola trebale bi razviti i donijeti države članice. U tu svrhu države članice trebale bi moći zahtijevati uključivanje javnih bilježnika/notara ili advokata u bilo koji dio internetskih postupaka. Međutim, njihovo uključivanje u postupak ne bi smjelo onemogućiti provedbu cjelokupnog postupka putem interneta

Kod osnivanja privrednih društava i upisa podružnica u registar putem interneta, radi smanjenja troškova i opterećenja za privredna društva, trebalo bi omogućiti i podnošenje dokumenata i informacija u nacionalne registre u potpunosti putem interneta tokom cijelog životnog ciklusa privrednog društva. Istodobno, države članice trebale bi moći slobodno dopustiti podnošenje dokumenata i informacija drugim sredstvima, uključujući u papirnom obliku. Nadalje, objavljivanje informacija o privrednom društvu trebalo bi se izvršavati kada su te informacije javno dostupne u tim

nacionalnim registrima, jer su oni sada međusobno povezani i služe korisnicima kao sveobuhvatna referentna tačka. Kako bi se izbjeglo narušavanje postojećih načina objavljivanja informacija, države članice trebale bi imati mogućnost odabrati objavljivanje svih ili samo nekih informacija o privrednom društvu u nacionalnom službenom listu, osiguravajući pritom da se informacije elektronskim putem šalju iz registra u taj nacionalni službeni list. Direktiva ne bi trebala utjecati na nacionalna pravila koja se odnose na pravnu snagu registra i na ulogu nacionalnog službenog lista.

5. Umjesto zaključka

Donošenje bolje regulative predstavlja izazov za svaku pojedinačnu državu i njene organe, ili zajednice država, koji trebaju građanima i potrošačima omogućiti pravnu sigurnost koju očekuju, a u isto vrijeme treba stvoriti uvjete koji kompanijama omogućavaju da se djelotvornije natječu i budu inovativnije u veoma konkurentnom globalnom okruženju. Bolji propisi moraju postati pametni propisi i taj cilj, kod izrade i donošenja propisa, mora biti vodilja svima koji na bilo koji način učestvuju u procesu donošenja bolje pravne regulative. Na nivou Evropske unije osnivanje privrednih društava, upis podružnica u registar te podnošenje dokumenata i informacija u potpunosti putem interneta društvima bi omogućilo upotrebu digitalnih alata u komunikaciji s nadležnim tijelima država članica. S ciljem jačanja povjerenja države bi trebale osigurati mogućnost sigurne elektronske identifikacije i korištenja uslugama povjerenja i za nacionalne i za prekogranične korisnike. Donošenjem Direktive o upotrebi digitalnih alata i procedura u pravu društava (2019/1151) Evropska unija poduzima dalje korake ka digitalizaciji i modernizaciji prava društava u cjelini, te time jasno potvrđuje svoju opredijeljenost, a to je bolja regulativa. Direktiva o upotrebi digitalnih alata i procedura u pravu društava je veliko poboljšanje u kretanju prema unaprijeđenom digitaliziranom svijetu. Omogućuje efikasniji sistem, od samog osnivanja društva do njegovog širenja i dalje. Mrežni postupak stvara sistem koji je transparentniji i prijenos podataka osigurat će njegovu sigurnost. To je napredak, posebno u prekograničnim postupcima, što obično može zabrinjavati zbog razlika u zemljama.

Literatura

1. ALEXANDROPOULOU, ANTIGONI (2019) European Legislative Proposals on Cross-Border Mobility of Companies and the Use of Digital Tools and Processes in Company Law (May 14, 2019). Business and Company Law Review (Dikaio Epihireiseon kai Etairion, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών), 2019, v. 4, pp. 507-516, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3534242>
2. Bartolacelli, A. (2018) A NEW (?) FRAMEWORK (?) ON DIGITALIZATION IN EUROPEAN (?) COMPANY (?) LAW? InterEULawEast: Journal for the international and european law, economics and market integrations, Vol. 5 No. 2, 2018.
3. Better regulation "Toolbox" - complements the better regulation guideline presented in SWD (2017) 350. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/better-regulation-toolbox_1.pdf. Accessed 10 August 2018.
4. Better Regulation Agenda: Questions & Answers (2015). http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4989_en.htm. Accessed 10 August 2018
5. Better regulation guidelines (SWD 2017 350). <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/better-regulation-guidelines.pdf>. Accessed 10 August 2018
6. Building and Institutional Framework for Regulatory Impact Analysis (RIA). OECD, 2008. <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/40984990.pdf>. Accessed 10 August 2018
7. Case C-106/16 Polbud, judgement of 25 October 2017, para.44 <http://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?num=C-106/16>
8. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Commission Work Programme 2020 A Union that strives for more COM/2020/37 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0037>
9. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *Better regulation for better results – An EU agenda*, COM(2015) 215 final.
10. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS 2020 Rule of Law Report The rule of law situation in the European Union COM/2020/580 final
11. Completing the Better Regulation Agenda: Better solutions for better results, (SWD 2017 675). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0215>. Accessed 10 August 2018

12. De Lucca, N. (2021) *European Company Law*, 2nd Edition, Cambridge University Press
13. Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law *OJ L 169*, 30.6.2017 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32017L1132>
14. Directive (EU) 2019/1151 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law *OJ L 186*, 11.7.2019 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L1151&from=EN>
15. Dunlop, C. A., Maggetti, M, Radaelli, C.M., Russel, D. 2012. The many uses of regulatory impact assessment: A meta-analysis of EU and UK cases. *Regulation & Governance*, 6: 23–45.
16. Dunlop, C. and Radaelli, C. (eds.) 2016. *Handbook of regulatory impact assessment*, Edward Elgar Publishing
17. European Commission Study on the Law Applicable to Companies Final Report (2016) Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016 ISBN: 978-92-79-58018-5 doi: 10.2838/527231) <https://www.lse.ac.uk/business-and-consultancy/consulting/assets/documents/study-on-the-law-applicable-to-companies.pdf>
18. Excellence in Public Administration for Competitiveness in EU Member States, 2012. https://ec.europa.eu/growth/content/excellence-public-administration-competitiveness-eu-member-states-0_hr. Accessed 10 August 2018
19. Interinstitutional Agreement between the European Parliament, The Council of the European Union and The European Commission on Better Law-Making, *OJ L 123*, 12.5.2016
20. Iyigun, M. & Rodrik, D. 2004. *On the Efficacy of Reforms Policy Tinkering, Institutional Change and Entrepreneurship*, NBER Working paper No.10455, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research <https://drodrik.scholar.harvard.edu/publications/efficacy-reforms-policy-tinkering-institutional-change-and-entrepreneurship>. Accessed 10 August 2018
21. JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL EU Action Plan on Human Rights and Democracy 2020-2024 JOIN/2020/5 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020JC0005>
22. Latte, Simona (2019) Personal Data in exchange for digital content and digital services: Directive 2019/770/EU, *European Journal of Privacy Law and Tehcnologies*, ISSN 2704-8012 http://www.ejpl.tatodpr.eu/Tool/Evidenza/Single/view_html?id_evidenza=19

23. Lodge, M. & Wegrich, K. 2009. High-quality regulation: its popularity, its tools and its future. *Public Money & Management*, 29(3): 145-152, DOI: 10.1080/09540960902891640
24. Lodge, M. 2008. Regulation, The Regulatory State and European Politics, *West European Politics*, 31(1): 280-301
25. Radaelli, C.M. 2005. Diffusion without convergence: how political context shapes the adoption of regulatory impact assessment. *Journal of European Public Policy*, 12(5): 924-943.
26. Radaelli, C.M. & Meuwese, A.C. 2009. Better regulation in Europe: Between public management and regulatory reform. *Public Administration*, 87(3): 639-654.
27. Radaelli, C.M. 2010. Regulating Rule-Making via Impact Assessment Governance. *An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 23(1): 89–108.
28. Radaelli, C.M., Dunlopa, C.A. & Fritsch, O. 2013. Narrating impact assessment in the European Union. *European Political Science* 12
29. Recommendation of the Council on Regulatory Policy and Government. OECD. 2012
30. Regulation (EU) 2018/1724 of the European Parliament and of the Council of 2 October 2018 establishing a single digital gateway to provide access to information, to procedures and to assistance and problem-solving services and amending Regulation (EU) No 1024/2012 (Text with EEA relevance.) PE/41/2018/REV/2 OJ L 295, 21.11.2018 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.295.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2018:295:TOC
31. Rezolucija Evropskog parlamenta od 16. maja 2017. o Akcijskom planu EU-a za e-upravu 2016–2020.; 2016/2273(INI), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0205_HR.html
32. Rigobon, R., & Rodrik, D. (2005). Rule of law, democracy, openness, and income. Estimating the interrelationships. *The Economics of Transition*, 13(3): 533–564.
33. Single Digital Gateway (SDGP) https://ec.europa.eu/growth/single-market/single-digital-gateway_en
34. UN Sustainable Development Goals (2015) <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>
35. Use of digital tools and processes in company law 2018/0113(COD) [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2018/0113\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2018/0113(COD)&l=en)
36. Supporting documents for better regulations are available
37. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how_en
38. https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/lighten-load_en
39. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/refit-making-eu-law-simpler-and-less-costly_en

40. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/refit-making-eu-law-simpler-and-less-costly/refit-platform_en
41. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/refit-making-eu-law-simpler-and-less-costly_en#documents
42. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/evaluating-laws_en
43. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how_en